



Riksbankens företagsintervjuer

JANUARI 2012

■ Riksbankens företagsintervjuer i januari 2012

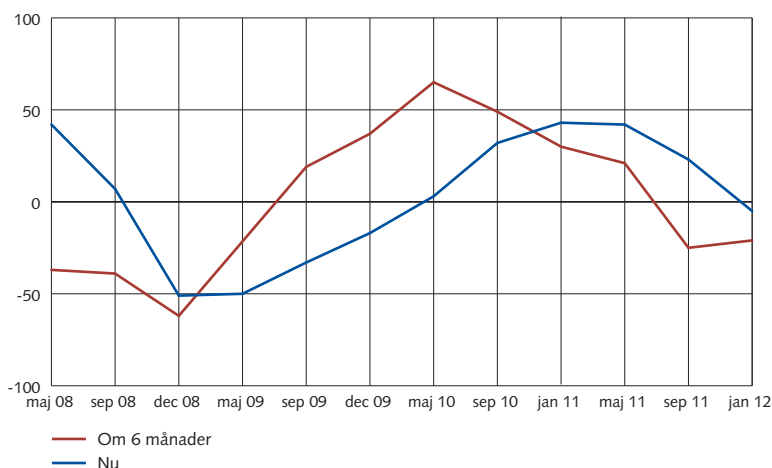
Neddragningar i svagare konjunktur

Riksbankens företagsintervjuer i januari 2012¹ visar att efterfrågan vek mot slutet av fjolåret och främst industriföretagen började dra ned sin produktion liksom antalet anställda. I dagsläget anses personalstyrkan fortfarande vara något för stor och antalet anställda väntas därmed fortsätta att minska. Även förväntningar om minskad orderingång pekar mot en fortsatt svag utveckling och företagen tror att konjunkturläget kommer att försämrats kommande halvår. Allt färre företag tror sig kunna höja priserna under året till följd av det svagare efterfrågeläget men också beroende på lägre inköpskostnader. Den svagare konjunkturen har ännu inte haft någon märkbar påverkan på investeringarna. Mot bakgrund av de senaste årens lönsamhetsförbättringar och ökade flexibilitet i verksamheten tycks företagen vara rustade för att möta ett sämre konjunkturläge.

Efter den avvaktan som företagen beskrev i föregående undersökning i september 2011 har efterfrågan fallit och konjunkturläget har försvagats. Sammantaget förväntas konjunkturutvecklingen på ett halvårs sikt försämrats ytterligare och framför allt verkstadsindustrin har redan genomfört vissa neddragningar inom produktion och sysselsättning. Företagen inom handeln är dock något mer optimistiska vad gäller utvecklingen det kommande halvåret och försäljningsvolymerna väntas öka något under första kvartalet. Överlag anser företagen att 2011 var ett bra år men att efterfrågan vek under fjärde kvartalet. Situationen är ändå inte att likna vid krisen 2008–2009: "Konjunkturen är mer som en hängmatta än ett bungyjump denna gång", var en av kommentarerna. Förklaringen är att man idag anser att tillgången på finansiering är mer stabil och man har dragit lärdomar av förra krisen. Med utgångspunkt i de senaste årens lönsamhetsförbättringar och hög flexibilitet i produktion och i användningen av arbetskraft ger företagen intryck av att vara förberedda på sämre tider.

¹ Denna rapport redovisar resultat av de företagsintervjuer som huvudsakligen genomfördes under perioden 9/1-20/1 2012. Liksom i januari 2011 genomfördes intervjuerna med ett mindre urval; 24 företag intervjuades och liksom för ett år sedan var det de största företagen, med tyngdpunkt på industriföretag. Antalet anställda hos företagen var cirka 200 000 att jämföra med 40 företag med cirka 250 000 anställda i september.

Diagram 1. Konjunkturläget
Viktade nettotal



Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning av konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen svar att konjunkturläget är bra (förväntas bli bättre) respektive dåligt (förväntas bli sämre).

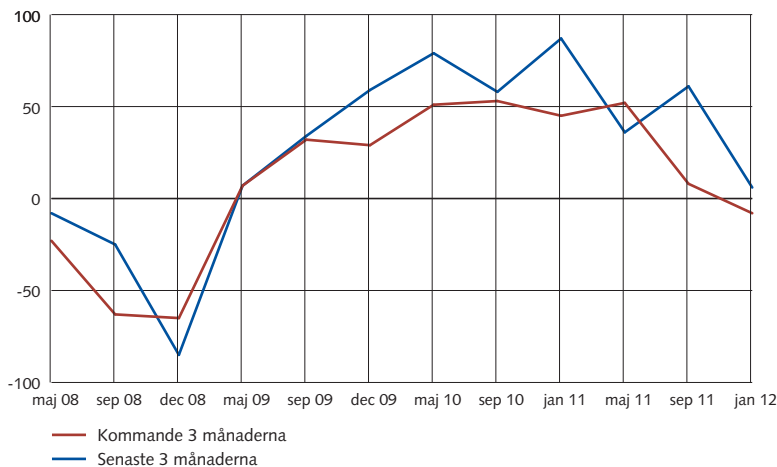
”EUROPAS KONJUNKTURUTVECKLING BLIR EN VIKTIGARE FAKTOR ÄN NORMALT FÖR EFTERFRÅGAN”

Särskilt industriföretagen beskriver en klart försämrad konjunktur, framförallt på exportmarknaderna, men också på den svenska marknaden. Ordergången har utvecklats svagare under hösten och förväntas minska de kommande tre månaderna (se diagram 2). Byggföretagen, som normalt märker av en avmattning senare i konjunkturcykeln, arbetar fortfarande av orderstocken från 2010, men ser att bostadsproduktionen är på väg ned vilket väntas få effekter på nybyggnadsproduktionen framöver.

Den europeiska marknaden är den viktigaste för de flesta av exportföretagen och efterfrågan har här fortsatt att mattas av. Utvecklingen i de norra delarna av Europa är mer stabil jämfört med marknaderna i södra Europa som har en mycket svag utveckling. Den svagare europeiska efterfrågan tillsammans med en starkare krona har fått stor påverkan på exportföretagen. Det finns i dagsläget inget tydligt draglok på de övriga exportmarknaderna som kan kompensera för efterfrågetappet i Europa och transportföretagen bekräftar också bilden av en vikande global efterfrågan. Även om signalerna är något splittrade, ser en del företag en viss ljusning på den amerikanska marknaden samtidigt som Asien och andra tillväxtmarknader tycks ha planat ut på en hög nivå.

Tydligt är att en lägre efterfrågan har fått effekter på den svenska industrin. Men trots att produktionsvolymerna har minskat de senaste tre månaderna har man samtidigt fortsatt att bygga upp sina lager, vilka, liksom i september, anses vara något för stora. "Lagren är för stora till följd av att man inte riktigt har anpassat sig till en minskad efterfrågan" var en av kommentarerna. Företagen förefaller inte vara särskilt bekymrade över denna lageruppbyggnad, trots att orderingsgången förväntas minska de kommande tre månaderna.

Diagram 2. Orderingsgång
Viktade netttotal



Anm. Viktade netttotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser orderingsgången inom industrin och byggsektorn de senaste tre månaderna och en bedömning av utvecklingen de kommande tre månaderna. Netttotalen i diagrammet är saldot mellan andelen svar att orderingsgången har ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska).

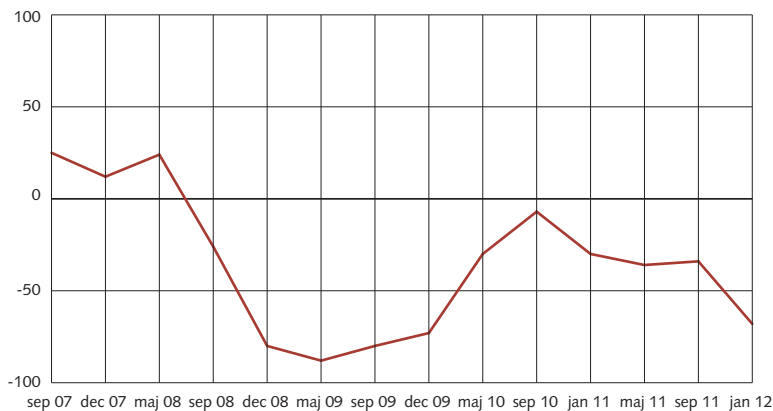
Riskerna förknippade med konjunkturutvecklingen bedöms liksom i september vara extremt stora och har sitt ursprung i den statsfinansiella krisen i Europa och dess påverkan på efterfrågan och export. En av de risker som anges är om krisen i Europa skulle medföra problem med finansieringen för företagen. En annan risk som framhålls är om något land skulle lämna eurosamarbetet, vilket då skulle kunna få allvarliga konsekvenser för tillväxten i Europa.

Företagen håller fast vid sina redan beslutade investeringar men är försiktiga med att planera för ytterligare investeringar. Utvecklingen på ett halvårs sikt tyder därmed på i stort sett oförändrad investeringsaktivitet jämfört med september. Även om företagen talar om försämrade villkor vad gäller finansiering så är det osäkerheten kring utvecklingen i Europa som förklarar varför de väljer att inte utöka investeringarna. Ett företag beskrev den återhållsamma investeringsviljan på följande sätt: "Man ska ha mycket goda skäl att investera för att göra det".

"ORDERBOKEN MÅSTE ÖKA, ANNARS SITTER MAN MED LITE FÖR STOR KOSTYM".

I september sade företagen att det fanns relativt gott om lediga resurser i ekonomin med god tillgång på såväl arbetskraft som på anläggningsskapacitet. Nu har resursutnyttjandet sjunkit ytterligare, framförallt inom industrin. Detta är en följd av att produktionen har minskat de senaste tre månaderna samtidigt som man har kvar samma anläggningsskapacitet. Några företag menar att de har behållit kapaciteten eftersom de inte väntar sig att nedgången ska bli djup eller långvarig.

Diagram 3. Indikator på lediga resurser
Viktade netttotal

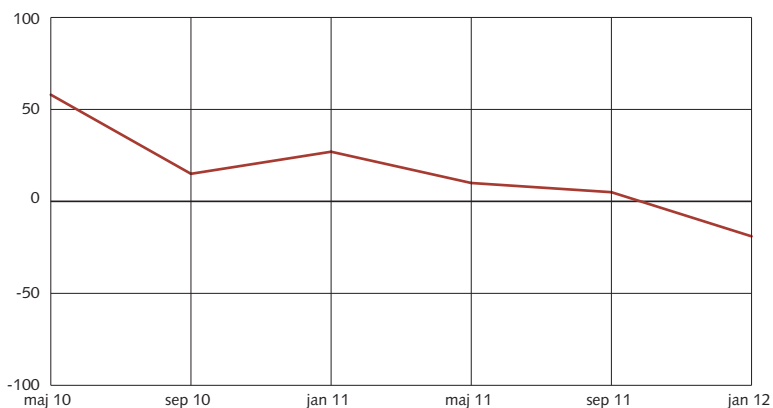


Anm. Indikatorn på lediga resurser baseras på två olika frågor: Industriföretagen fick frågan: Hur är möjligheterna att hantera en oväntad ökning av efterfrågan? Stora svårigheter, vissa problem eller inga svårigheter. Övriga sektorer fick frågan: Råder det brist på arbetskraft? Ja eller nej. Ett positivt netttotal indikerar ett högt resursutnyttjande medan ett negativt netttotal indikerar ett lågt resursutnyttjande. I indikatorn ovan har svaren från dessa två frågor kombinerats med viktade andelar som baseras på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen.

PERSONALSTYRKAN FÖR STOR

För första gången på närmare två år anser företagen att personalstyrkan är för stor i förhållande till produktion och försäljning (se diagram 4). En övervikt säger att de under samma period ökat antalet anställda (se diagram 5), vilket även korresponderar väl med sysselsättningsökningen i ekonomin i stort. I januari i år uppger emellertid företagen att de redan har minskat på antalet anställda mot slutet av 2011 och har för avsikt att fortsätta med det den närmaste tiden. Därmed tycks en utveckling med kontinuerliga ökningarna av antalet anställda under de senaste två åren ha brutits.

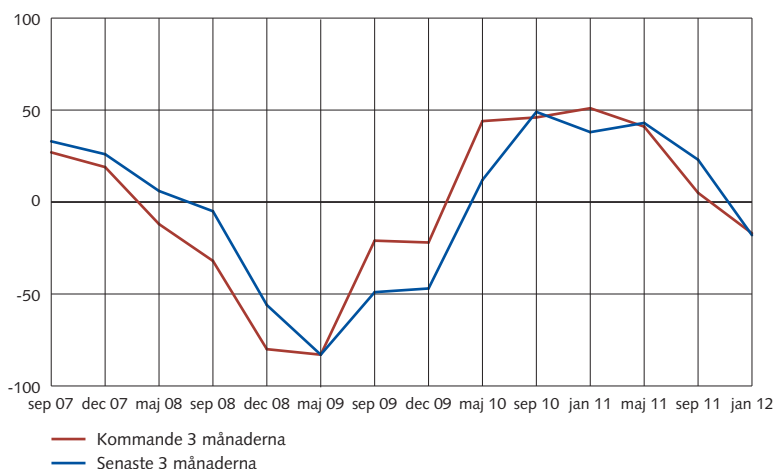
Diagram 4 Personalstyrkan i förhållande till produktion/försäljning
Viktade nettotal



Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning av personalstyrkan storlek i förhållande till produktion/försäljning. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen svar att personalstyrkan är för liten respektive för stor.

Inga större varsel har lagts inom industrin men mindre neddragningar på arbetskraften har genomförts som huvudsakligen berört tillfälligt anställda (visstids- och kontraktsanställda, konsulter med mera) och personal via bemanningsföretag. Bemanningsföretagen bekräftar att en del kontrakt sades upp inom industrin mot slutet av 2011. Företagen inom industrin menar också att dagens starkare kronkurs, och den därmed försämrade konkurrenskraften, kommer att upprätthålla ett tryck på rationaliseringar och att fortsatta uppsägningar därmed inte kan uteslutas.

Diagram 5 Sysselsättning
Viktade nettotal



Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning av sysselsättningen de senaste och de kommande tre månaderna. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen svar att sysselsättningen ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska).

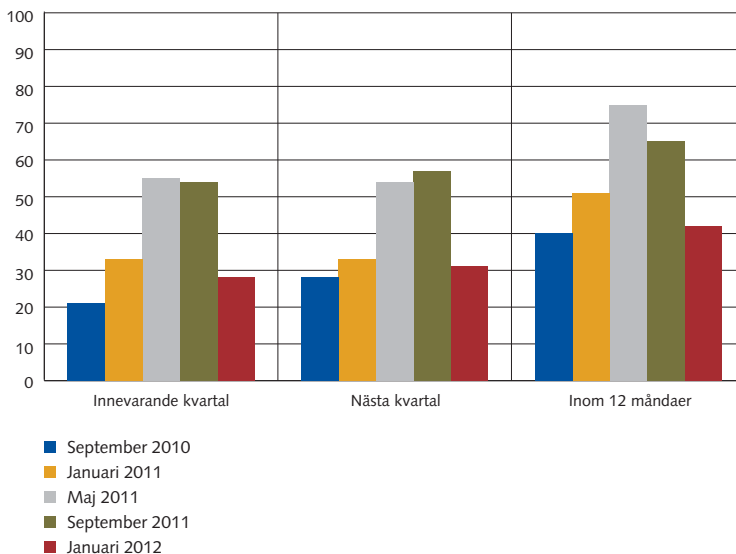
ÅTERHÅLLSAM LÖNEGLIDNING

Avtalsrörelsen inom industrin blev klar under hösten. Företagens syn på ökningarna av lönekostnaderna under det närmaste året skiljer sig inte nämnvärt från deras syn i september. Överlag väntar de sig att löneglidningen (löneökningar utöver avtal) kommer att minska något jämfört med vad de har ansett i tidigare intervjuer. Detta i sin tur hänger ihop med företagets förväntningar om en allmänt försämrad efterfrågesituation som väntas spilla över på efterfrågan på arbetskraft och på löneglidningen.

”INGEN VÅGAR HÖJA NU – SAMTIDIGT VÅGAR INGEN SÄNKA”

Det försämrade konjunkturläget och oron för framtiden har fått ett kraftigt genomslag på företagets prissättningsplaner. Som framgår av diagram 6 väntas en övervikt av företagen fortsätta att höja priserna men det är betydligt färre jämfört med andelen i september. Det förhållandet gäller för alla tre tidshorisonterna (innevarande och nästa kvartal samt om tolv månader). Många uttrycker sig dessutom relativt försiktigt både om storleken på prishöjningarna och om möjligheterna att i själva verket kunna genomföra dem. I det senare fallet är det ofta konkurrensen och konkurrenternas beteende som i slutändan blir avgörande för om prishöjningar kan realiseras. Därmed är det också svårt att sänka priserna eftersom man riskerar att förlora intäkter om också konkurrenterna genomför prissänkningar. En sammanräkning av företagets svar tyder på prishöjningar på klart under två procent på ett års sikt. Det bör dock påpekas att undersökningen huvudsakligen omfattar företag som säljer sina varor och tjänster till andra företag (till exempel de flesta industriföretagen i undersökningen) och att dessa prisplaner följaktligen inte avser konsumentpriserna. Icke desto mindre tycks företagets möjligheter att höja priserna vara relativt små i nuvarande konjunkturläge och betydligt mindre än i september.

Diagram 6 Företagens prishöjningsplaner
Viktade nettotal



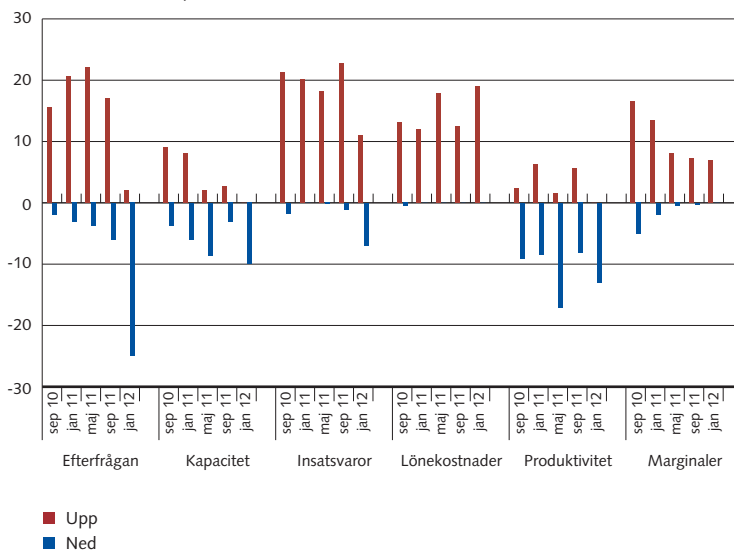
Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Staplarna visar nettoandelen företag som tänker höja sina priser under innevarande eller nästa kvartal, eller under de kommande tolv månaderna. Varje stapel avser svar vid ett undersökningstillfälle.

MINSKAD EFTERFRÅGAN DÄMPAR PRISUTVECKLINGEN

Minskad efterfrågan är det viktigaste skälet till att färre företag tror sig kunna höja priserna (se diagram 7). I diagrammet framgår även i vilken utsträckning andra skäl påverkar prissättningen på ett års sikt (uppåt respektive nedåt). Från och med hösten 2010 och under hela 2011 var hög efterfrågan ett av de viktigaste skälen företagen uppgav för att kunna höja priserna (illustreras med röda staplar i diagram 7), medan ett fåtal företag uppgav att efterfrågesituationen medförde att priserna skulle pressas nedåt (blå staplar). Under denna period förstärktes också konjunkturen men andelen företag som ansåg att efterfrågeläget kunde leda till prissänkningar ökade successivt under 2011. Den riktigt stora omsvängningen kom i januari i år i och med att en övervikt av företagen nu anser att efterfrågan pressar ned priserna. En svag efterfrågan tenderar också leda till att företagen får mer ledig kapacitet och detta tycks också ha en nedpressande effekt på prisnivån.

Diagram 7 Orsaker till prissättning kommande tolv månader

Viktade andelar i procent



Anm. Viktade andelar baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Staplarna visar de relativa andelarna för de olika faktorer som påverkar priserna uppåt eller nedåt på tolv månaders sikt uttryckt i procent vid olika undersökningstillfällen mellan september 2010 och januari 2012.

Av de övriga faktorerna uppges lönekostnader vara en vanlig orsak till prisökningar liksom priserna på inköps- och insatsvaror ("Lönekostnader" respektive "Insatsvaror" i diagram 7). Det är dock värt att notera att fler företag än någon gång tidigare menar att inköpspriserna bidrar till att hålla ned det egna företags priser. I samtalen med företagen framkom dels att flera internationella råvarupriser hade fallit under året, dels att den starkare svenska kronan också medför att priserna på internationellt inhandlade insatsvaror har hållits tillbaka eller sjunkit omräknat till svenska kronor.

En tämligen konstant andel av företagen anser att behoven eller möjligheterna att öka de egna marginalerna är ett viktigt skäl till att höja priserna. Denna andel har inte förändrats sedan föregående undersökning i september och har varit relativt konstant i nettotermer sedan hösten 2010. Detta kan i sin tur bero på att många företag har varit nöjda med hur lönsamheten utvecklats under uppgångsfasen av konjunkturen efter finankrisen. I januari föll dock omdömena om lönsamheten tillbaka något från den tidigare relativt höga nivån.

En slutsats av företagens prissättning framöver är att efterfrågan generellt har stor betydelse och att företagen nu känner av en nedgång i efterfrågan som också påverkar prisplanerna. En annan slutsats är att många företag har svårt att höja priserna också på grund av andra skäl som har framkommit under intervjuerna. Dels är konkurrenssituationen på marknaden och konkurrenternas beteende viktiga för prissättningen, dels påverkas priserna av den internationella prisutvecklingen på insatsvaror och av den relativt starka kronan.

FINANSIERING DYRARE OCH KRÅNGLIGARE

Efter de svårigheter som flera företag upplevde med den externa finansieringen under hösten 2008 har finansieringssituationen där- efter kontinuerligt förbättrats. Dock har företagens svar om tillgången till extern finansiering både i september och nu i januari visat på att banklån har blivit allt dyrare och krångligare att få. Det förekommer flera exempel från företagen där banker är tveksamma till att bevilja nya krediter eller omförhandla kreditlinor, det vill säga ett löfte att kunna få tillgång till krediter. Denna ovilja kan till exempel komma till uttryck genom att bankerna ger orimliga ränte- eller lånevillkor. Enligt företagen kan bankernas beteende bero på en oförmåga att kunna bevilja nya lån till följd av att de fått nya högre krav på det egna kapitalet. För de stora internationellt verksamma företagen är de kreditvolymerna eller lånelöften de efterfrågar så stora att flera internationella banker ofta blir involverade. Men även i dessa fall förekommer det att vissa banker kan dra sig ur. Detta kan i sin tur ha att göra med att en enskild bank kan anse att den redan har en stor exponering mot ett visst land eller en viss sektor och istället vill sprida riskerna på andra låntagare. Under finanskrisen för några år sedan framkom uppgifter från företagen om att en del internationella banker drog sig tillbaka till sina "hemmamarknader" i syfte att koncentrera verksamheten till de kunder som de hade närmast till. För de svenska storföretagen är det därmed ännu viktigare att förhandla med många banker och att utnyttja den internationella obligationsmarknaden för att försäkra sig om tillräcklig finansiering.

Det är viktigt att påpeka att företagen inte anser att förhållandena på kreditmarknaderna är tillnärmelsevis lika allvarliga som under hösten 2008 och att företagen löser sina finansieringsbehov. Det hör naturligtvis till saken att lönsamma och välkända företag har lättare att ordna med sin finansiering än mindre och mer skuldsatta företag.



Sveriges riksbank
102 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se